Polemica ştiinţifică la G. Ivănescu*

DE

Alexandru GAFTON

Continuator – sub numeroase aspecte, care ţin de spirit, de doctrină şi de metodă – al lui A. Philippide, creator al unor noi centre de răspîndire a ideilor şi concepţiilor părintelui lingvisticii ieşene, în mod inevitabil, G. Ivănescu a fost şi un redutabil polemist.

Dotat cu o impresionantă dinamică spirituală, capabil de sistematice schimbări ale perspectivei ştiinţifice asupra obiectului cercetării, savantul ieşean era mereu deschis proceselor de rafinare a teoriilor pe care le avansa, dar şi încercărilor de a ameliora teoriile altora. Aceasta se datorează faptului că se afla într-o neobosită călătorie de căutare a adevărului ştiinţific. Foarte riguros şi sever cu sine, G. Ivănescu se arăta cît se poate de disponibil ca, în interesul exclusiv al ştiinţei, să-şi ajusteze supoziţiile şi teoriile ale căror carenţe de substanţă şi informaţie sau neconcordanţe cu realitatea puteau fi probate, ori a căror inconsistenţă metodologică putea distorsiona raportul cu faptele. Această atitudine – bine cunoscută celor care i-au stat în preajmă – poate fi lesne constatată de oricine îi citeşte opera.

Desigur, toate acestea indică onestitatea sa ştiinţifică, dar, mai adînc, pe fondul existenţei unui spirit critic deosebit de acut şi a unor înalte capacităţi de obiectivare, sînt expresia unei înţelegeri superioare a finalităţii modalităţilor de desfăşurare a oricărui tip de activitate ştiinţifică.

Analizînd, sub acest aspect, structura scrierilor lui G. Ivănescu (recenzii, articole sau lucrări masive precum *Problemele capitale ale vechii române literare* şi *Istoria limbii române*), se constată existenţa anumitor constante. Discursul ştiinţific al învăţatului ieşean nu se structurează în jurul propriei axe şi nu se egolatrizează. Este un discurs mai degrabă centrifug decît unul centripet. De regulă, după prezentarea – mai mult sau mai puţin sumară – a stadiului cercetărilor în domeniu (sau doar relativ la chestiunea abordată în lucrare) şi, eventual, după prezentarea conceptelor operatorii, cercetătorii alocă cea mai mare parte a spaţiului explicării propiilor concepţii[1].

La G. Ivănescu lucrurile se prezintă sensibil diferit. Încercînd să-şi prezinte opiniile ştiinţifice şi teoriile, acesta dialoghează permanent cu antecesorii şi contemporanii care au emis opinii sau care au discutat chestiunile de care el însuşi se ocupă, încearcă să valorifice toate posibilităţile rezonabile, dar şi să corecteze erorile ori abaterile observate, totul într-un efort de integrare a discuţiei şi a substanţei în cadrele deja existente, eventualele modificări şi ajustări fiind efecte ale unor cercetări temeinice şi ale unor acte îndelung cumpănite[2].

Recenziile lui G. Ivănescu sînt exemplare pentru această specie de discurs ştiinţific. Aici, recenzia nu este o simplă semnalare (encomiastică sau polemică) a unei apariţii, elaborată mai curînd din respect sau aversiune faţă de autorul scrierii. La G. Ivănescu, recenzia, întinsă pe numeroase pagini, conformă întocmai cu aceea tradiţională, dezbate diferitele elemente de conţinut (dar şi formale) ale lucrării, încercînd să observe posibilităţile teoriilor, nuanţărilor şi susţinerilor autorului de a contribui realmente la progresul şi dezvoltarea domeniului, căutînd totodată modalităţile prin care acea abordare s-ar putea integra în construcţia deja existentă. Spre exemplu[3], recenziile referitoare la *Linguistique historique et linguistique générale* a lui A. Meillet (*vol. cit*., p. 19-30), la *Cursul de fonetică generală* al lui Al. Rosetti (p. 31-45), la *Fonetica generale* a lui C. Battisti (p. 46-62) sau la *De la nasalité en roumain* a lui E. Petrovici (p. 63-79) nu reprezintă nişte acte formale, ci modalităţi concrete şi cît se poate de aplicate de demers pur ştiinţific. Observăm, mai întîi, caracterul lor judicios, tendinţa de a limpezi conţinutul anumitor concepte utilizate de autor, fixarea scrierilor în

---

* Articol publicat în „Analele Ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza», din Iaşi", seria III. Lingvistică, t. LIII, volum omagial Vasile Arvinte, (2007), p. 475-483.

[1] Faptul acesta este valabil dacă ne referim la o perioadă de timp care se întinde pînă aproape de zilele noastre. De mai bine de un deceniu lipsa chiar a acestui minimum necesar devine tot mai răspîndită.

[2] Înainte de G. Ivănescu, învăţatul cel mai însemnat care aplică, în mod sistematic, această modalitate de a-şi prezenta în scris teoriile este A. Philippide.

[3] Vezi volumul *Lingvistică generală şi românească*, culegere de recenzii, articole şi studii întocmită de Vasile Şerban şi Vasile D. Ţâra, Timişoara, 1983.

BDD-A9937 © 2007 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)

cadrul restrîns, apoi încercarea de a integra scrierile recenzate în cadrul general de dezvoltare al ştiinţei. În acest sens, G. Ivănescu caută mereu meritele autorului lucrării recenzate, străduindu-se să înţeleagă opiniile autorului, să evite critica sterilă, nejudecînd exclusivist, din propria perspectivă. Capacităţile sale de detaşare şi de a privi din multiple perspective (căci vastitatea şi profunzimea cunoştinţelor pe care le avea chiar îl îndemnau în această direcţie) îl conduc către observaţii care trădează pe cercetătorul avid de a cunoşte în detaliu dezvoltarea ştiinţei, istoria şi evoluţia ideilor, ceea ce-i permite evidenţierea relaţiilor dintre concepţiile autorului recenzat şi cele ale altor autori, dar îl şi conduce – lucru remarcabil – către reconsiderarea şi valorificarea opiniilor şi teoriilor altor cercetători ai domeniului.

Prin întinderea, profunzimea, rigoarea şi finalitatea lor, recenziile scrise de G. Ivănescu, adevărate desfăşurări de energii şi de cunoştinţe, se constituie în adevărate studii. Totodată, ele integrează o cantitate de polemică aplicată. Aceasta, însă, nu constituie un ritual marţial, ori o „formă de comunicare" cu autorii lucrării. Criticile lui G. Ivănescu se pot referi la un detaliu, la conţinutul unei noţiuni, la părţi mai mari ale lucrării şi vizează, cu deosebire, modalităţile în care substanţa lucrării se edifică, metodele cercetării şi, apoi, capacităţile acesteia de a se integra şi a participa la corpusul conceptual al respectivei teme a domeniului ştiinţific. Faptul aceasta arată că savantul ieşean, contributor de prim rang la dezvoltarea ştiinţei lingvisticii (generale, teoretice, romanice, indoeuropene şi româneşti), urmărea, în fapt, nu evoluţiile altor lingvişti, ci dezvoltarea ştiinţei lingvisticii, observînd, în primul rînd, felul în care contribuţiile individuale aveau a influenţa dezvoltarea şi parcursul ştiinţei. G. Ivănescu îşi asuma, aşadar, un rol delicat şi important, dar potrivit doar celor care au forţa ştiinţifică pe care el a deţinut-o. Analiza acestui strat de contribuţii ale învăţatului ieşean permite deja o observaţie fundamentală: polemica desfăşurată de G. Ivănescu (chiar aceea din scrieri precum recenziile, care par adecvate acestui tip de manifestare) cunoaşte rigorile ştiinţifice şi se supune acestora, se referă la ideile şi metodele dintr-o scriere şi se produce în contextul evoluţiilor respectivului domeniu ştiinţific.

Amplitudinea perspectivei acestui om de ştiinţă poate fi observată la fiecare pagină a lucrărilor sale. Privind, spre exemplu, la *Problemele capitale* se observă că *Prefaţa*, *Introducerea* şi Partea I ale lucrării sînt aproape exclusiv consacrate analizei contribuţiei antecesorilor, pentru a oferi o imagine cît mai completă asupra configuraţiei, a nivelului de dezvoltare şi a dinamicii temei în respectivul moment. Totodată, se urmăreşte încadrarea elementelor şi afirmaţiilor noi în cadrul existent. Acest tip de abordare, care prezintă situaţia în toată complexitatea ei, după care urmează racordarea contribuţiei proprii la organismul ştiinţific deja existent constituie, încă o dată, o probă a modului sănătos în care G. Ivănescu înţelegea să facă ştiinţă. Toate acestea se observă şi în *Istoria limbii române*. De fapt, acest mod de a face ştiinţă este, poate, cel mai aproape de ideal. Indiferent de cum vor fi apărut respectivele teorii, procedînd în felul acesta (prin analiza atentă – în contextul îngust şi în cel foarte larg – a fiecărei contribuţii) avem certitudinea că, de fiecare dată, înainte de a încerca să-şi pună propria cărămidă, cercetătorul cunoaşte perfect perspectivele celorlalţi contributori, compoziţia şi dinamica edificiului şi a părţilor sale.

Făcînd istoria ştiinţei, prin analiza teoriilor dominante şi a stadiului cercetării, era inevitabil ca unele dintre contribuţiile deja exprimate să fie amendate. Acesta, însă, nu este un act prin care se combate o teorie izolată, ci este un proces care urmăreşte coerenţa de ansamblu şi de detaliu a întregului edificiu ştiinţific, compatibilitatea acestuia cu principiile generale ale respectivei ştiinţe, caracterul sistematic al întregii structuri. La G. Ivănescu, disponibilitatea către dialogul ştiinţific nu este întrecută, poate, decît de dorinţa onestă de a lămuri chestiunile, în beneficiul ştiinţei şi al cunoaşterii umane. Astfel, critica nu este decît un instrument, cvasi-maieutic, prin care cercetătorul face paşi pe o cale care se luminează treptat.

În astfel de texte, polemica este integrată, dar nu este o luptă cu cineva prin intermediul vorbelor, ci este o luptă în care ideile se confruntă în vederea aflării adevărului ştiinţific, a căilor de edificare în continuare.

Există două scrieri ale lui G. Ivănescu dotate cu o mare relevanţă pentru discuţia de faţă. Prima dintre acestea îşi asumă ca pretext un răspuns la nişte critici, fiind, în fapt, o *addenda* la textul supus criticii. Celălalt text, mult mai complex şi mai întins, tot sub artificiul unui răspuns, este un adevărat studiu. În plus, el reprezintă şi ultimul cuvînt al savantului referitor concepţia sa asupra dialectelor

BDD-A9937 © 2007 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)

literare, a locului de proveniență al primelor scrieri cunoscute a fi scrise în limba română, asupra felului în care trebuie să se desfăşoare cercetarea ştiințifică.

Primul text este reprezentat de articolul *Discuțiile asupra unei fonetici nefiziologice şi neacustice*[4], prin care G. Ivănescu răspunde lui Al. Graur şi, mai cu seamă, lui E. Seidel, care recenzaseră unul dintre studiile sale fundamentale: *Constituirea unei fonetici care să nu fie fiziologie şi acustică*. Trecînd peste obiecțiile primului dintre cei doi recenzenți, precum şi peste răspunsurile lui G. Ivănescu cu privire la respectivele obiecții, ne vom referi la precizările generate de obiecțiile lui E Seidel[5]. Acesta face numeroase observații de fond, vizînd mai multe aspecte privitor la concepția, metodele şi chiar la nivelul de cunoştințe lingvistice al autorului *Constituirii*... . Din articolul-răspuns, extrem de de dens, am selectat cîtva cazuri, deosebit de semnificative pentru noi.

Astfel, față de o situație în care E. Seidel reproşează lui G. Ivănescu un presupus caz de inconsecvență, precum şi un anumit grad de necunoaştere teoretică, G. Ivănescu răspunde: „Cred însă că Seidel n-a lăsat la o parte această frază (din *Constituirea*..., care lipsea de suport obiecția lui Seidel, n.n.) în mod intenționat, ci a fost indus în eroare numai de felul meu nepotrivit de a mă exprima, atunci cînd am distins articulația, vibrația aerului şi percepția sunetului. Înainte de înşirarea celor trei elemente spuneam: «Realitatea cu care au lingvştii a face este triplă». Din această cauză se putea înțelege că eu nu consider ca limbaj articulațiile, vibrațiile aerului şi percepțiile de sunete şi exclud din realitatea lingvistică înțelesurile. Dar fraza care urma îi putea arăta că eu nu căzusem în această greşeală" (*vol.cit.*, p. 299). Precum în alte situații, asemenea, exemple nu arată decît dorința sinceră a lui G. Ivănescu de a lămuri lucrurile pentru cititorul mai puțin atent, pentru cel avînd o altă concepție sau lipsit de perspectiva autorului. Lămurirea se produce cu toată bunăvoința, G. Ivănescu încercînd, el însuşi mai întîi, să-şi observe şi înlăture elementele de obscuritate a exprimării.

Ceva mai jos, învățatul ieşean observă: „Cu dreptate scoate însă Seidel (...) în evidență faptul că ceea ce caracterizează concepția mea față de cea a fonologilor este că ea pune bază pe punctul de vedere al realismului naiv şi că din această cauză este o opoziție ireductibilă între cele două concepții". (*vol.cit.*, p. 300). Numai că, arată G. Ivănescu în continuare, deşi lingvistul nu consideră ca fiind inutilă analiza limbajului în elementele sale reale, totodată, el trebuie să țină seamă şi de o altă realitate: „felul de a-şi imagina lucrurile al individului vorbitor", căci perspectiva acestuia şi punctul său de vedere sînt primul lucru care nu trebuie ignorate, tocmai acestea constituind una dintre realitățile de care are a se ocupa lingvistul. Aşadar, G. Ivănescu arată că, deşi este corect ceea ce susține E. Seidel, avînd în vedere că respectivul adevăr nu se referă şi la speța în cauză, dimpotrivă, o asemenea întîmpinare devine nepotrivită. Oarecum în aceeaşi direcție merge şi exemplul următor, unde E Seidel discută despre o pereche (sunet / fonem) care, oricum, a ridicat şi ridică destule probleme în fața lingviştilor. Observînd felurite carențe pe care E. Seidel le manifestă prin critica sa (*vol.cit.*, p. 304-306), G. Ivănescu nu le evidențiază şi nu le sancționează nicicum, ci doar încearcă să aducă precizări care au darul de a lămuri propriul studiu la care face referire.

Am concluziona citînd felul în care se încheie acest articol: „Critica d-sale nu aduce nici un progres în ştiință. Singura contribuție este că, prin înțelegerea greşită a celor cîteva pasaje mai puțin clare din lucrarea mea, d-sa mi-a prilejuit de a da lămuriri" (*vol.cit.*, p. 311). Alături de strădania, pînă dincolo de tipar[6], de a lămuri împreună aspectele mai puțin clare şi de a se corecta, insistăm asupra primei propoziții a citatului. Aceasta indică în mod clar ceea ce îl interesa pe G. Ivănescu: progresul ştiinței.

Probabil că un model de întemeiere a unei teorii şi de consolidare a unor certitudini deja căpătate ca un bun apare în cel de-al doilea studiu: *O nouă teorie despre regiunea în care s-au tradus cele mai*

[4] Vezi *vol.cit.*, p. 296-311.

[5] Pentru studiul lui E. Seidel vezi „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»", VI, p. 114-122.

[6] De altfel, apropiații Profesorului Ivănescu observă constanța cu care acesta proceda la o continuă rafinare şi precizare a textelor sale. După publicarea *Istoriei limbii române*, G. Ivănescu a început să corecteze şi să augmenteze lucrarea, pe alocuri completînd-o şi continuînd-o. Alături de celelalte preocupări ale ultimilor săi ani (printre care o istorie a lingvisticii universale şi o lucrare de indoeuropenistică), se pare că Profesorul Ivănescu deja scrisese aproximativ 200 de pagini la noua sa *Istorie a limbii române*. Toate acestea grăiesc de la sine asupra procesului de continuă instruire şi a probității ştiințifice pentru care G. Ivănescu este recunoscut.

BDD-A9937 © 2007 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)

vechi texte religioase româneşti[7]. În acest studiu se dezbat, în fapt, mai multe chestiuni. Dincolo de aceea că se analizează o teorie avansată de I. Gheţie şi Al. Mareş privind patria traducerilor rotacizante, prin care se combate cu vehemenţă teoria anterioară şi pe susţinătorii ei, articolul pune o serie de probleme de principiu şi metodă, intră în detalii de istorie a limbii, dar ridică şi unele chestiuni legate de felul în care se desfăşoară demersul ştiinţific în lingvistica românească.

După ce prezintă succint cazul şi rezultatul la care lingvistica românească a momentului respectiv ajunsese, G. Ivănescu menţionează existenţa altui punct de vedere, arătînd că acesta apare sistematic enunţat în mai multe lucrări ale lui I. Gheţie şi Al. Mareş. Totodată, învăţatul ieşean remarcă faptul că noua opinie are caracterul nu doar al unei alte opinii alături de cea veche, ci pe cel al unei acuzaţii în termeni duri, aduse la adresa celor ce acceptă şi susţin teoria originii maramureşene a primelor texte româneşti cunoscute, aceasta fiind văzută de către I. Gheţie şi Al. Mareş ca o dogmă, greşit întemeiată şi, în realitate, nedemonstrabilă.

Acest articol al lui G. Ivănescu, scris spre sfîrşitul vieţii, nu constituie, în primul rînd, un prilej de a polemiza. G. Ivănescu găseşte cu cale să-şi nuanţeze, să reliefeze şi să clarifice felurite elemente ale concepţiei sale lingvistice la care ajunsese, într-o lecţie de logică strînsă. Este de observat că articolul acesta este exemplar pentru felul în care un discurs ştiinţific se poate prezenta sub formă polemică, dar fără a-şi părăsi o clipă înalta ţinută şi fără a se lipsi de consistenţa şi de substanţa argumentării.

În mod implicit sau explicit, învăţatul ieşean prezintă unele constante ale concepţiei sale lingvistice, metodele sale de cercetare, alături de modalităţile în care cercetarea îl obligă pe savant să combine aceste metode pentru a nu distorsiona rezultatele cercetării. Încercînd să acorde credit teoriei lui I. Gheţie şi Al. Mareş, operează o serie de verificări, pune la lucru numeroase principii generale şi raţionamente, pe care le aplică la propria teorie, apoi la cea a preopinenţilor săi şi demonstrează că o bună metodă ştiinţifică se opune acceptării acesteia din urmă.

Astfel, G. Ivănescu arată că, în astfel de cazuri, singura metodă sau ultima metodă la ale cărei verificări o teorie trebuie să răspundă este cea prospectivă (în general, abuzul de analiză retrospectivă, în dauna cele prospective, caracterizează şcoala bucureşteană). Totodată, G. Ivănescu face o precizare capitală (pe care, de altfel, a repetat-o toată viaţa) şi anume că aspectul literar al vechii române, adică dialectele literare nu trebuie concepute ca fiind unitare, străbătute de distincţii nete, clar separatoare. Acestea îşi aveau dinamica lor, ca orice realitate în contact cu o alta de acelaşi gen, acestea erau permeabile şi cunoşteau interferenţe reale, în acest context accentuînd încă un aspect asupra căruia, probabil, nimeni nu a insistat atît de mult: migraţiile de populaţie. Neobosit, G. Ivănescu evidenţiază pentru ultima dată că, la amestecul graiurilor şi al dialectelor literare, la viitoarea lor omogenizare (şi aceea relativă) mişcările de populaţie au avut o contribuţie însemnată.

Coborînd în profunzimile cîte unei situaţii concrete, G. Ivănescu predă o lecţie de diacronie aplicată la nivelul limbii, de dialectologie istorică, de metodologie a cercetării ştiinţifice. Printr-o serie de observaţii, G. Ivănescu evidenţiază erorile, dar şi părţile bune ale teoriei lui I. Gheţie şi Al. Mareş.

Într-un sens, principala problemă care străbate articolul profesorului ieşean este aceea a obiceiului de a susţine o teorie, dar de a o pune în aplicare sensibil diferit; de a enunţa nişte principii, dar de a le călca imediat, susţinînd aplicarea lor; obiceiul de a-i acuza pe ceilalţi şi de a avea, apoi, un comportament care descrie perfect termenii acuzării, în contextul în care, cu privire la ceilalţi, mai degrabă s-ar cuveni socotit că acuzaţia adusă lor este nedreaptă.

Pe acest fond, G. Ivănescu reia discuţiile asupra metodelor de localizare a vechilor texte, pe baza criteriilor de ordin lingvistic şi filigranologice. Apoi el face o observaţie, pe cît de profundă pe atît de instructivă anunţînd pericolul de a greşi în cazurile în care lipsa certitudinilor fiecărei metode şi diferenţele de forţă argumentativă ale acestora în funcţie de diferitele cazuri concrete – în contextul încredinţării analizelor doar unei singure metode şi a supraevaluării capacităţilor aceleia, pe fondul neglijării datelor furnizate de cealaltă metodă – pot conduce la interpretarea greşită a rezultatelor procurate de aceasta: „Numai dacă textele au fost traduse în secolul al XVI-lea, traducerea s-a făcut în sud-vestul ţării; dacă ele s-au tradus în secolul al XV-lea, traducerea s-a putut face oriunde pe

[7] Publicat în *Studii de istoria limbii române literare*, Iaşi, 1989, p. 15-42.

BDD-A9937 © 2007 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)

teritoriul dacoromân. Dar cei doi autori refuză ideea că aceste texte au fost traduse în secolul al XV-lea. De ce? Pentru că au interpretat rău rezultatele examenului filigranologic, atît de merituos, făcut de ei. Deci o eroare de interpretare a constatării că filigranele situează la mijlocul secolului al XV-lea textele păstrate pînă astăzi a antrenat altă eroare, aceea de a fixa în sud-vestul ţării locul în care s-au făcut traducerile de la baza textelor rotacizante. Şi, de aici, altă eroare: textele rotacizante păstrate pînă la noi n-au fost la origine rotacizante (deşi rotacismul a putut caracteriza altădată partea de nord a judeţului Hunedoara); rotacismul s-a introdus în aceste texte în copierea lor în Crişana şi în Moldova de nord; în nici un caz în Maramureş (în Maramureş, după autori, nu s-a putut face nici o traducere de texte religioase)." (*vol.cit*., p. 21-22).

După acest fragment cît se poate de grăitor, G. Ivănescu face unele observaţii de mare profunzime şi subtilitate, urmate de distincţii fine şi impecabil executate: „E o bună metodă ştiinţifică aceea de a opta pentru una din aceste interpretări, deşi şi cealaltă e tot atît de plauzibilă? De fapt ei o acceptă pe aceea care recurge la o regiune dialectală astăzi mai arhaică (Banatul şi Hunedoara) şi resping pe accea care recurge la o epocă mai veche". În acest loc se observă neglijarea metodei prospective, cu consecinţa firească, aici: factorul diatopic devine unic, soluţia diacronică dispărînd. Şi apoi, cu referire la teoria originii maramureşene: „Eu cred că este o ipoteză verosimilă. Sînt cazuri în care ştiinţa nu poate face mai mult" (*vol.cit.*, p. 22). Ultima propoziţie este deosebit de importantă, indicînd recunoaşterea superioară a limitelor şi respingînd atitudinea celui care nu înţelege capacităţile şi măsura posibilităţilor epocii sale, voind să le forţeze fără a fi acoperit de suficiente cunoştinţe şi tehnici de punere în aplicare a acestora.

Una dintre concluzii cade cu greutatea forţei celui ce o emite: „După părerea mea, cartea lui Gheţie din 1974 este una din cele mai eronate ale lingvisticii române".

Aceasta este o afirmaţie care provine de la un savant cît se poate de responsabil şi, aşadar nu poate fi lăsată deoparte, necuvenindu-se să o trecem pe seama altor cauze. Cu toate acestea, este de observat că, în contextul în care savantul G. Ivănescu îl aprecia pe cercetătorul I. Gheţie, severitatea aserţiunii este direct proporţională cu înălţimea nivelului şi a cerinţelor la care se petrec lucrurile. În fapt, gradul de severitate este identic cu cel cu care G. Ivănescu se judeca şi cenzura pe sine însuşi, aparţinînd în mod intrinsec şi natural sferei în care astfel de învăţaţi se plasează[8].

Uşor paradoxală (dar foarte obişnuită în diferitele domenii de activitate umană), situaţia este sesizată şi clar sugerată de către G. Ivănescu. Avem a face cu o teorie la care au lucrat în mod independent şi succesiv mai mulţi savanţi valoroşi. Treptat, ea a fost validată prin contribuţiile stratificate şi care au prilejuit nenumărate verificări. În acest caz, elementele ei carenţiale, caduce, invalide sau totala eroare a acesteia puteau fi scoase la lumină şi demonstrate împreună cu teoria ce se cuvenea să-i ia locul, dacă şi numai dacă noi date şi probe cu valoare peremptorie apăreau. Nu erau suficiente dorinţa de nou sau simpla lipsa de acord a cercetătorului cu o teorie veche. Şi aceasta în contextul în care, nicicum (prin grave carenţe dovedite, prin demonstrarea caracterului ei fals, ori, fie şi prin simpla apariţie a unei noi teorii) vechea teorie nu şi-a arătat slăbiciunile. În plus, aceea căpătase girul succesiv al mai multor cercetători, nu prin acceptarea autorităţii primului care o emisese, ci prin succesive verificări, ca rezultat al propriilor cercetări efectuate, în mod temeinic, de fiecare contributor.

***

Problemele lingvisticii româneşti au fost numeroase şi complexe, situaţie care nu s-a schimbat prea mult, deşi preocupările lingviştilor români au migrat către sfere aparţinînd mai degrabă sincroniei. Cele de mai sus ne prezintă o imagine asupra felului în care unul dintre marii lingvişti români era capabil să-şi construiască discursul ştiinţific. Înţelegînd că menirea cercetătorilor şi a oamenilor de ştiinţă era acela de servi această formă de cunoaştere umană, pe căile cele mai încărcate de probitate ştiinţifică şi la capătul cărora se află certitudini ori temelii pentru viitoare construcţii, G. Ivănescu a încercat să valorifice, în mod raţional şi echilibrat, orice posibilitate de atingere a acestui

[8] În continuare, ne putem gîndi la diferenţa uriaşă de calitate între o ştiinţă astfel făcută şi care conţine astfel de judecăţi, în care un nume mare neagă total o scriere a unui alt nume mare şi o alta în care maculatura este elogiată, firește, de către cei care nu i-au citit (pînă la capăt) pe A. Philippide, O. Densusianu, S. Puşcariu, G. Ivănescu, E. Petrovici, V. Arvinte, A. Avram şi pe alţii de o astfel de anvergură şi profunzime.

BDD-A9937 © 2007 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)

țel. Fie că se afla într-o discuție cu un coleg ori cu un învățăcel, fie că citea o carte, fie că scria una, el a încercat mereu să smulgă necunoaşterii cunoaşterea. În mod firesc, aşadar, lucrările sale sînt dezbateri. Ceea ce le caracterizează este procesul, unul elaborat, complex, pe alocuri greori, de aflare a adevărului ştiințific. Privind în ansamblu la opera sa, tocmai de aceea nu se poate susține că G. Ivănescu a fost un polemist ori un savant cu o astfel de apetență. G. Ivănescu a polemizat cu toți cei pe care i-a întîlnit şi, probabil, cel mai mult cu sine însuşi. Dar acest act făcea parte din ritualul cunoaşterii, era necesara antiteză prin care încerca să ajungă la raționamentul valid, la conformitatea cu realitatea, totul exprimat în forme cît mai proprii acelei realități.

BDD-A9937 © 2007 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:46 UTC)